

Олексів Ігор Богданович,

канд. екон. наук, доцент, докторант Національного університету «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРУП ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ

У статті подані практичні аспекти аналізу ефективності діяльності підприємства на засадах узгодженості інтересів груп економічного впливу. Зокрема, у роботі пропонується оцінювати ефективність діяльності підприємства на основі симультативної моделі врахування інтересів груп економічного впливу.

Ключові слова: групи економічного впливу, ефективність діяльності підприємства, симультативна модель, прогнозування, регулювання ефективності.

Постановка проблеми. Оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства є одним із факторів його подальшого ефективного розвитку. Необхідно підкреслити, що таке явище не може бути виміряне за допомогою одного показника. На сьогодні науковці при аналізі ефективності діяльності підприємства перш за все концентруються на здатності організації згенерувати фінансовий результат при затратах певного обсягу фінансових та нефінансових ресурсів. Одночасно соціальні, етичні, екологічні аспекти діяльності підприємства та їх вплив на фінансові результати організації досліджені недостатньо. Відповідно оцінювання ефективності діяльності підприємства при врахуванні інтересів різних економічних та соціальних суб'єктів потребує подальших розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У [1, с. 165] поняття «ефективності» визначено як зіставлення результатів господарської діяльності з витраченими ресурсами: трудовими, матеріальними, природними, фінансовими, основними фондами тощо. Аналіз досліджень Р. Фрімен [2], С. Аюсо, А. Аргандона [3] та О. Кузьміна, О. Мельник [4] показав, що поняття «ефективність» також може розглядатися як явище, яке є наслідком якісного виконання процесів, що відбуваються в організації, та врахування інтересів економічних та соціальних суб'єктів, є частиною та оточують підприємство. Серед економічних та соціальних суб'єктів, інтереси яких доцільно враховувати в діяльності організації, Р. Фрімен [2] та С. Аюсо, А. Аргандона [3] виділяють групи економічного впливу. Група економічного впливу – це набір економічних або соціальних суб'єктів, який може протистояти або сприяти досягненню цілей або діяльності організації [2, с. 46]. Групами економічного впливу підприємства можуть бути власники, менеджери, працівники, споживачі, громадські організації, державні органи влади тощо.

Таким чином, **метою статті** є формування підходів до аналізу ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу.

Виклад основного матеріалу. З наведеного вище можна зробити висновок, що аналізувати економічну ефективність підприємства можна за допомогою методу, який включає показники, що відображають важливі для підприємства процеси та показники, що відображають інтереси результативних груп економічного впливу підприємства. Слід зазначити, що на сьогодні більшість методів оцінки ефективності діяльності підприємства спрямовані тільки на аналіз економічних факторів, які визначають

ефективність діяльності організації.

Для вирішення проблеми різностороннього аналізу ефективності діяльності підприємства пропонується використовувати симультативну модель урахування інтересів груп економічного впливу [5, с. 238-239]. Принципи застосування та підходи до розрахунку параметрів такої моделі наведені в [6]. Кожне з рівнянь такої моделі спрямоване на врахування інтересів певної конкретної групи економічного впливу підприємства. Крім того, особливістю симультативної моделі врахування інтересів груп економічного впливу є також те, що в рівняння «Власників та менеджерів» включені показники, які представляють процеси, важливі для підприємства, та основні показники, які представляють інтереси економічних та соціальних суб'єктів, що впливають на діяльність організації. Фактично аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного в кінцевому результаті зводиться до аналізу саме цього рівняння моделі.

Для прикладу проаналізуємо фактори, що визначають ефективність діяльності підприємства за симультативною моделлю урахування інтересів груп економічного впливу для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів». Для відбору результативних груп економічного впливу при формуванні такої моделі для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» застосовувався метод, що базується на експертній процедурі Аналітичного Ієрархічного Процесу, наведений в [7]. Результати застосування такого методу для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» дозволили виділити чотири результативні групи економічного впливу, а саме: «Власники та менеджери», «Споживачі», «Працівники» та «Постачальники». Відбір показників (факторів) у симультативну модель урахування інтересів груп економічного впливу для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» було здійснено за методом, який базується на математичному апараті головних компонент [8]. Відповідно загальний вигляд симультативної моделі урахування інтересів груп економічного впливу для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» набув такого вигляду:

$$\begin{cases} x_3 = a_0 + a_1x_2 + a_2x_4 + a_3x_{16} + a_4x_{24} + a_5x_{10}, & \text{(Власники та менеджери)} & (1) \\ x_{10} = b_0 + b_1x_{11}, & \text{(Споживачі)} & (2) \\ x_{24} = c_0 + c_1x_{21} + c_2x_{25}, & \text{(Працівники)} & (3) \\ x_{16} = d_0 + d_1x_{20}, & \text{(Постачальники)} & (4) \end{cases}$$

де a, b, c, d – параметри відповідної регресійної моделі, що визначають зв'язок між результуючими та факторними ознаками змінних; x_3 – прибуток; x_2 – рентабельність продукції; x_{10} – індекс задоволеності клієнта; x_{11} – рівень якості продукції; x_{24} – продуктивність праці робітників; x_{21} – плинність кадрів; x_{25} – кількість пропозицій про роботу відхилених за квартал; x_{16} – рівень задоволеності постачальника; x_{20} – кількість невчасних поставок.

Застосування методу найменших квадратів дозволило розрахувати параметри моделі (1)-(4) для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів».

Рівняння (1) для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» набуде такого вигляду:

$$\bar{\delta}_3 = -5,7029 + 0,2080 \cdot \bar{\delta}_2 + 2,93 \cdot \bar{\delta}_4 + 0,8804 \cdot \bar{\delta}_{16} + 1,4477 \cdot \bar{\delta}_{24} + 1,2336 \cdot \bar{\delta}_{10}. \quad (5)$$

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Згідно з рівнянням (5) між прибутком підприємства та показниками, які представляють інтереси груп економічного впливу підприємства, існує позитивний зв'язок, тобто зростання індексу задоволеності споживача, рівня задоволеності постачальника та продуктивності праці робітників підприємства призводить до зростання прибутку організації. Коефіцієнти регресії при змінних, які представляють інтереси груп економічного впливу, дають інформацію про силу впливу відповідного показника на економічну ефективність організації. Відповідно, виходячи з рівняння «Власників та менеджерів» (5), найбільший вплив на економічну ефективність ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» має група «Працівників», другою «за впливовістю» є група «Споживачів» і третьою – група «Постачальників».

Фактичні значення основних показників, а також результати прогнозування за моделлю (1)-(4) для даного підприємства наведені в табл. 1.

Порівняння фактичних значень із прогнозними дає змогу зробити висновок про те, що при незмінності тактики та стратегії, яка виконується на ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів», відібрані основні показники діяльності підприємства будуть знижуватися. Відповідно організації доцільно застосувати заходи, що сприятимуть зростанню ефективності діяльності підприємства шляхом узгодження інтересів груп економічного впливу.

Таблиця 1 – Порівняння фактичних стандартизованих значень та стандартизованих значень прогнозів основних показників для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів»

Основні показники	Фактичне значення показника на момент здійснення прогнозування	Середні значення прогнозів основних показників
1. Прибуток x_3	1,497	1,428
2. Індекс задоволеності клієнта x_{10}	1,063	1,050
3. Продуктивність праці робітників x_{24}	1,059	1,025
4. Рівень задоволеності постачальника x_{16}	1,027	1,072

Зокрема, з рівняння (6) можна також зробити висновок про те, що інтереси «Постачальників» підприємства є узгодженими, оскільки спостерігається позитивний тренд у зміні основного показника (рівень задоволеності постачальника) (табл. 1).

$$\tilde{\alpha}_{16} = 0,7480 + 0,2520 \cdot \tilde{\alpha}_{20}. \quad (6)$$

Одночасно розроблені прогнози показують (табл. 1), що основні показники, які представляють інтереси «Споживачів» (рівняння (7)) та «Працівників» (рівняння (8)), знижуються та що рівень урахування інтересів таких груп економічного впливу є недостатнім.

$$\tilde{\alpha}_{10} = 1,1932 - 0,1932 \cdot \tilde{\alpha}_{11}, \quad (7)$$

$$\tilde{\alpha}_{24} = 1,1215 - 0,0351 \cdot \tilde{\alpha}_{21} - 0,1011 \cdot \tilde{\alpha}_{25}. \quad (8)$$

Зважаючи на розрахунки рівнянь «Споживачів» (7), «Працівників» (8) та «Постачальників» (6) для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів», можна зробити висновок про те, що шляхом впливу на допоміжні показники, які включені в ці моделі, можна змінити економічну ефективність підприємства.

Виходячи із зазначеного для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів», доцільно здійснювати заходи, спрямовані на регулювання ефективності своєї діяльності шляхом узгодження інтересів груп «Споживачів» та «Працівників».

На першому етапі було виявлено інтереси груп економічного впливу, урахування яких дозволить підвищити фінансову та нефінансову ефективність підприємства.

При аналізуванні інтересів «Працівників» було виявлено, що невраховані інтереси такої групи економічного впливу мають економічний та соціальний характер.

Зокрема, було виявлено, що умови праці робітників є незадовільними, результатом чого є високі значення показників плинності кадрів та кількості відхилених пропозицій про роботу. Крім того, на підприємстві було досліджено, що робітники зацікавлені в запровадженні страхування від нещасних випадків на виробництві (інтереси соціального характеру) та встановленні вищих рівнів надбавок за вислугу років (інтереси економічного характеру). Розроблення заходів, спрямованих на усунення таких недоліків, забезпечить урахування інтересів «Працівників» організації.

При аналізі інтересів «Споживачів» було виявлено, що інтереси такої групи економічного впливу мають економічний характер. Останнє означає, що співвідношення ціна/якість, яке пропонується підприємством, не влаштувало його споживачів. Відповідно для узгодження інтересів цієї групи економічного впливу були запроваджені вдосконалені стандарти якості, які дозволять покращити співвідношення ціна/якість. Зокрема, були встановлені стандарти контролю продукції, які дозволять знизити кількість повернень неякісного товару від споживачів.

Оцінювання впливу застосованих заходів, які спрямовані на врахування інтересів груп економічного впливу, на результати діяльності підприємства можна розрахувати шляхом підстановки в рівняння симультативної моделі (5)-(8) значень показників, які змінилися внаслідок проведених заходів.

Запропоновані заходи дозволили змінити допоміжні показники діяльності підприємства, які представляють інтереси груп «Працівників» та «Споживачів» у системі управління підприємством. Зокрема, показник «плинність кадрів» буде знижений на 20%, показник «кількість відхилених пропозицій за квартал» знизиться на 10% та показник «кількість повернень неякісної продукції» знизиться на 20%. У результаті підстановки таких значень показників у рівняння (5)-(8) будуть розраховані нові значення основних показників діяльності підприємства. Розрахунки зміни основних показників у результаті впровадження заходів наведені в табл. (2).

З табл. 2 можна зробити висновок, що запропоновані заходи дозволять покращити всі основні показники, які представляють інтереси груп економічного впливу в моделі для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» (5-8). Зокрема, зростання значень прогнозів (табл. 2) порівняно із звичайним розвитком ситуації (табл. 1) можна спостерігати для показника продуктивності праці робітників. Прогнозні значення індексу задоволеності споживача покращаться, однак залишаться гіршими від його фактичного значення (табл. 2). У цілому запропоновані зміни дозволять збільшити прибуток ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів» і відповідно підвищити фінансову ефективність цього підприємства.

Таблиця 2 – Стандартизовані значення прогнозів основних показників, відкориговані з урахуванням заходів, спрямованих на врахування інтересів груп економічного впливу для ВАТ «Львівський завод фрезерних верстатів»

Основні показники	Фактичне значення показника на момент здійснення прогнозування	Середні значення прогнозів основних показників
1. Прибуток x_3	1,497	1,505
2. Індекс задоволеності клієнта x_{10}	1,063	1,099
3. Продуктивність праці робітників x_{24}	1,059	1,054
4. Рівень задоволеності постачальника x_{16}	1,027	1,072

Таким чином, отримані за моделлю (5)-(8) прогнози дозволяють зробити висновок про зростання або зниження фінансової ефективності підприємств унаслідок узгодження інтересів груп економічного впливу, а також проаналізувати якість урахування інтересів результативних груп економічного впливу в діяльності підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування моделі врахування інтересів груп економічного впливу підприємства дає змогу досліджувати вплив урахування інтересів груп економічного впливу на ефективність діяльності підприємства та тенденцію зміни ефективності діяльності організації при незмінності заходів, що спрямовані на врахування інтересів груп економічного впливу підприємства. Крім того, застосування моделі врахування інтересів груп економічного впливу підприємства дозволяє аналізувати зміни фінансової ефективності діяльності організації при змінах у врахуванні інтересів певної групи економічного впливу підприємства та оцінити вплив впровадження заходів, що спрямовані на врахування інтересів груп економічного впливу, на економічну ефективність діяльності підприємства.

Подальші дослідження в даному напрямку можуть бути спрямованими на інтегрування інтересів груп економічного впливу в систему оцінювання та планування діяльності підприємства, а також у процес прийняття управлінських рішень в організації.

1. Мала гірнича енциклопедія: в 3 т. / За ред. В. С. Білецького. – Донецьк : Донбас, 2004. – 520 с.
2. Freeman R.E. Strategic Management: A Stakeholder Approach/ R.E. Freeman. - Boston et al. : Pitman, 1984. – 315 p.
3. Ayuso S. Responsible Corporate Governance: Towards a Stakeholder Board of Directors? / S. Ayuso, A. Argandona. – Navarra: University of Navarra, 2007. – 18 p.
4. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навчальний посібник/ О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів: Інтеллект-Захід, 2002. – 228 с.
5. Олексів І.Б. Практичні аспекти формування симультативної моделі врахування інтересів груп економіко-управлінського впливу для українських підприємств / І.Б. Олексів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління». – 2011. – №698. – С.237-244.
6. Олексів І.Б. Методичні положення до прогнозування за симультативною моделлю

І.Б. Олексів. Аналізування ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу

врахування інтересів груп впливу машинобудівного підприємства / І.Б. Олексів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2010. – №682. – С.93-98.

7. Кузьмін О.Є. Метод відбору результативних груп економічного впливу підприємства / О.Є. Кузьмін, І.Б. Олексів // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №1(127). – С.289-302.

8. Кузьмін О.Є. Формування системи оцінювання діяльності підприємства із урахуванням інтересів груп економіко-управлінського впливу / О.Є. Кузьмін, І.Б. Олексів // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №2(116). – С.77-88.

И.Б. Олексив

Анализирование эффективности деятельности предприятия на началах согласования интересов групп экономического влияния

В статье представлены практические аспекты анализа эффективности деятельности предприятия на началах согласования интересов групп экономического влияния. В частности, в работе предлагается оценивать эффективность деятельности предприятия, базирясь на симулятивной модели учета интересов групп экономического влияния.

Ключевые слова: группы экономического влияния, эффективность деятельности предприятия, симулятивная модель, прогнозирование, регулирование эффективности.

I.B. Oleksiv

Analysis of enterprise activity effectiveness based on agreement of stakeholder interests

In the article practical aspects of company efficiency analysis based on agreement of company stakeholder interests are presented. In particular, it is proposed to evaluate company efficiency using simultaneous-equation model of stakeholder interest consideration.

Keywords: stakeholders, efficiency of company performance, simultaneous-equation model, forecasting, efficiency regulation.

Отримано 10.11.2011 р.